

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

PAOLO MENGOZZI

prezentate la 9 martie 2010¹

1. Până în prezent, Curtea a avut puține ocazii de a analiza directiva privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice. Prezența cauză îi permite însă să clarifice anumite aspecte importante ale protecției care trebuie recunoscută în cadrul Uniunii pentru brevetele emise în acest cadru, protecție a cărei importanță nu poate fi subevaluată la momentul actual.

intelectuală² (denumit în continuare „Acordul TRIPS”) prevede la articolele 27 și 30 după cum urmează:

„*Articolul 27*

Obiect brevetabil

I — Cadrul juridic

A — *Acordul TRIPS*

2. Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate

(1) Sub rezerva prevederilor alineatelor (2) și (3), un brevet poate fi obținut pentru orice invenție, de produs sau de procedeu, în toate domeniile tehnologice, cu condiția ca aceasta să fie nouă, să implice o activitate inventivă și să fie susceptibilă de aplicare industrială. Sub rezerva prevederilor articolului 65 alineatul (4), a articolului 70 alineatul (8) și a alineatului (3) din prezentul articol, pot fi obținute brevete și este posibil de a exercita drepturi asupra brevetului fără discriminare în ceea ce privește locul de origine al invenției,

1 — Limba originală: italiana.

2 — Aprobat prin Decizia 94/800/CE a Consiliului din 22 decembrie 1994 privind încheierea, în numele Comunității Europene, referitor la domeniile de competența sa, a acordurilor obținute în cadrul negocierilor comerciale multilaterale din Runda Uruguay (1986-1994) (JO L 336, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 3). Textul Acordului TRIPS este publicat în JO L 336, p. 214, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 228. Versiunile autentice ale acordurilor internaționale din Runda Uruguay sunt cele în limbile engleză, franceză și spaniolă.

domeniul tehnologic și faptul că produsele [...] sunt importate sau sunt de origine națională.

Articolul 30

(2) Membrii pot exclude de la brevetare invențiile a căror exploatare comercială pe teritoriul lor trebuie să fie împiedicată pentru a proteja ordinea publică sau moralitatea, sănătatea și viața persoanelor și animalelor sau prezervarea vegetalelor, sau pentru a evita aducerea de atingeri grave mediului înconjurător, cu condiția ca această excludere să nu depindă numai de faptul că exploatarea este interzisă prin legislația lor.

Excepții la drepturile conferite

Membrii pot prevedea excepții limitate la drepturile exclusive conferite printr-un brevet, cu condiția ca acestea să nu aducă atingere în mod nejustificat exploatării normale a brevetului și nici să nu cauzeze vreun prejudiciu nejustificat intereselor legitime ale titularului brevetului, cu luarea în considerare a intereselor legitime ale terților.”

(3) Membrii pot de asemenea exclude de la brevetare:

B — Directiva 98/44/CE

(a) metode de diagnostic, terapeutice și chirurgicale pentru tratamentul persoanelor sau animalelor;

3. Directiva 98/44/CE³ (denumită în continuare „directiva”) prevede în considerentele sale următoarele:

(b) vegetalele și animalele altele decât microorganismele, precum și procedeele esențial biologice de obținere de vegetale sau animale, altele decât procedeele nebiologice și microbiologice. Totuși, membrii trebuie să prevadă protecția varietăților vegetale prin brevete, printr-un sistem *sui generis* eficient, sau printr-o combinație a acestor două mijloace. Prevederile prezentului alineat urmează a fi reexamineate la patru ani după data intrării în vigoare a Acordului OMC.

„[...]”

(3) întrucât o protecție eficientă și armonizată în toate statele membre este esențială

3 — Directiva 98/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice (JO L 213, p. 13, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 268).

pentru menținerea și încurajarea invențiilor în domeniul biotehnologiei;

[...]

- (5) întrucât există disparități în ceea ce privește protecția juridică a invențiilor din domeniul biotehnologiei conferită prin legislațiile și practicile diferitelor state membre; întrucât aceste disparități ar putea crea bariere comerciale și, implicit, piedici în funcționarea corespunzătoare a pieței interne;

- (6) întrucât este posibil ca aceste disparități să se amplifice, pe măsură ce statele membre vor adopta noi dispoziții legale și practici administrative diferite, sau pe măsură ce interpretările jurisprudențiale naționale se dezvoltă în mod diferit;

- (7) întrucât evoluția eterogenă a legislației interne privind protecția juridică a invențiilor din domeniul biotehnologiei în cadrul Comunității poate constitui un factor de descurajare a comerțului, în detrimentul dezvoltării industriale a acestor invenții și al funcționării corespunzătoare a pieței interne;

- (8) întrucât protecția juridică a invențiilor din domeniul biotehnologiei nu necesită

crearea unui corp de legi separat în locul normelor de drept intern privind brevetele de invenții; întrucât normele de drept intern privind brevetele de invenții constituie în continuare dreptul comun pentru protecția juridică a invențiilor din domeniul biotehnologiei, ținându-se cont de faptul că acestea trebuie adaptate sau completate în anumite privințe, având în vedere progresele tehnologice care implică material biologic și care îndeplinesc, de asemenea, condițiile de brevetare;

[...]

- (22) întrucât discuția pe tema brevetabilității secvențelor sau secvențelor parțiale de gene este controversată; întrucât, conform prezentei directive, acordarea unui brevet pentru invenții care privesc astfel de secvențe sau secvențe parțiale trebuie să fie supusă aceluiași criterii de brevetabilitate ca în toate celelalte domenii ale tehnologiei: nouate, inventivitate și aplicabilitate industrială; întrucât aplicabilitatea industrială a unei secvențe sau secvențe parțiale trebuie să fie devaluită în cererea de brevet;

- (23) întrucât o simplă secvență ADN fără indicarea unei funcții nu conține niciun fel

de informație tehnică și nu este, așadar, o invenție brevetabilă;

(3) Aplicarea industrială a unei secvențe sau a unei secvențe parțiale dintr-o genă trebuie să fie descrisă în cererea de brevet.”

(24) Întrucât, în conformitate cu criteriul aplicabilității industriale, în cazurile în care se utilizează o secvență sau o secvență parțială de genă pentru producerea unei proteine sau a unei porțiuni de proteină este necesar să se specifice care proteină sau porțiune de proteină este produsă sau ce funcție îndeplinește aceasta;

6. Articolul 9 din directivă are următorul conținut:

[...]”

4. Articolul 1 din directivă prevede:

„(1) Statele membre trebuie să protejeze invențiile biotehnologice prin legislația internă privind brevetele de invenție. Ele trebuie, dacă este necesar, să își adapteze legislația internă privind brevetele de invenție pentru a ține cont de dispozițiile prezentei directive.

„ Protecția conferită de un brevet pentru un produs care conține sau constă în informații genetice trebuie să cuprindă toate materialele în care este încorporat produsul, cu excepțiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1), și în care informația genetică este conținută și își îndeplinește funcția.”

(2) Prezenta directivă nu aduce atingere obligațiilor statelor membre rezultate din acordurile internaționale, în special din Acordul ACDPI [a se citi «TRIPS»] și din Convenția privind diversitatea biologică.”

C — Dreptul național

5. Articolul 5 din directivă prevede:

„[...]”

7. Legea națională în materia brevetelor din Țările de Jos (Rijksoctrooiwet 1995, denumită în continuare „ROW95”), cu modificările

ulterioare, a transpus articolul 9 din directivă în modul următor:

„Articolul 53a

[...]

3 În cazul unui brevet pentru un produs care conține sau constă într-o informație genetică, dreptul exclusiv acoperă toate materialele în care este încorporat produsul și în care informația genetică este conținută și își îndeplinește funcția, sub rezerva dispozițiilor articolului 3 alineatul (1) litera (b).”

II — Situația de fapt, procedura națională și întrebările preliminare

8. Societatea Monsanto este titulara unui brevet european (denumit în continuare „brevetul”), eliberat la 19 iunie 1996, pentru o secvență genetică care, introdusă în ADN-ul unei plante de soia, determină rezistența acesteia la glifosat, un erbicid produs de aceeași societate și comercializat sub denumirea „Roundup”.

9. Plantele de soia modificate genetic (denumite „soia RR”, respectiv „Roundup ready”) sunt cultivate în diverse țări din lume, însă nu pe teritoriul Uniunii Europene. Pentru agricultori, avantajul utilizării plantei de soia modificată genetic constă în posibilitatea de utilizare a erbicidului Roundup pentru distrugerea buruienilor fără teama distrugerii culturii de soia.

10. În Argentina, soia RR este cultivată la scară largă și constituie un produs de export important. Dimpotrivă, Monsanto nu dispune în Argentina, din motive legate de dreptul intern, de un brevet pentru secvența genetică ce este caracteristică pentru planta în discuție.

11. Societățile pârâte în acțiunea principală au importat în 2005 și în 2006 încărcături de făină de soia provenite din Argentina. Analiza eșantioanelor de făină solicitată de Monsanto a demonstrat prezența unor urme din ADN-ul caracteristic plantei soia RR. În consecință, este cert că făina importată descărcată în portul Amsterdam și destinată producerii de hrană pentru animale a fost produsă în Argentina, utilizându-se soia modificată genetic pentru care Monsanto este titulara unui brevet european.

12. Monsanto a atacat în justiție societățile importatoare în fața instanței de trimitere, considerând că se fac vinovate de o încălcare a brevetului.

13. Instanța națională, considerând că interpretarea directivei este necesară pentru soluționarea cauzei, a suspendat judecarea cauzei și a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 9 din Directiva 98/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice trebuie interpretat în sensul că protecția conferită de acest articol poate fi invocată și într-o situație, precum cea din prezenta cauză, în care produsul (secvența ADN) este parte a unui material importat în Uniunea Europeană (făină de soia) și nu își îndeplinește funcția la momentul încălcării invocate, însă și-a îndeplinit această funcție anterior (în planta de soia) sau și-ar putea îndeplini, eventual, din nou funcția după ce a fost izolat din materialul în cauză și introdus în celula unui organism?
- 2) Pornind de la existența secvenței de ADN descrise în revendicarea 6 a brevetului de invenție cu numărul EP 0 546 090 în făina de soia importată în Comunitate de Cefetra și de ACTI și pornind de la faptul că, în sensul articolului 9 din Directiva 98/44/CE, ADN este încorporat în făina de soia și că nu își îndeplinește funcția în structura acesteia: protecția conferită prin directiva menționată, în special de articolul 9, unui brevet de invenție pentru un material biologic se opune posibilității ca legislația națională în domeniul brevetelor de invenție să acorde (în plus) protecție absolută produsului ca atare (ADN), indiferent dacă acest ADN își îndeplinește sau nu își îndeplinește funcția și, prin urmare, protecția conferită de articolul 9 din directivă trebuie considerată exhaustivă în cazul reglementat de această dispoziție, în care produsul constă în informație genetică sau conține informație genetică și este încorporat într-un material în care informația genetică este conținută?
- 3) Pentru a răspunde la întrebarea anterioară, prezintă importanță faptul că brevetul de invenție numărul EP 0 546 090 a fost solicitat și a fost acordat înainte de adoptarea Directivei 98/44/CE (în speță, la 19 iunie 1996) și că o astfel de protecție absolută a fost acordată potrivit legislației naționale în domeniul brevetelor de invenție înainte de adoptarea acestei directive?
- 4) Pentru a răspunde la aceste întrebări, Curtea de Justiție poate lua în considerare

Acordul TRIPS, în special articolele 27 și 30 din acest acord?”

Monsanto. Astfel, în cazul în care, eventual, Curtea ar constata că Monsanto poate invoca pe teritoriul Uniunii Europene drepturi privind făina de soia provenită din Argentina, nimic nu ar împiedica-o să invoce ulterior drepturi similare privind făina provenită din alte țări. Principiul epuizării dreptului își găsește aplicarea în fapt numai după prima intrare a unui produs pe teritoriul Uniunii cu consimțământul titularului brevetului⁴.

III — Considerații introductive

14. În cadrul prezentei cauze, astfel cum s-a văzut în rezumatul situației de fapt, Monsanto se îndreaptă numai împotriva importatorilor de făină de soia provenită din Argentina și aceasta deoarece, astfel cum recunoaște însăși Monsanto, nu beneficiază de protecția unui brevet pentru soia RR. Spre deosebire de Argentina, în alte țări producătoare de soia, precum Brazilia, această societate obține în schimb o compensație pentru utilizarea invenției sale, datorită protecției garantate de brevet sau acordurilor încheiate cu agricultorii.

15. Cu toate acestea, trebuie să se sublinieze că alegerea de a limita acțiunile în justiție de pe teritoriul Uniunii exclusiv la produsele provenite din Argentina reprezintă o simplă decizie de politică comercială a societății

16. Prin urmare, interpretarea pe care Curtea urmează să o furnizeze își va găsi aplicarea în mod general în toate cazurile în care este importat pe teritoriul Uniunii un produs rezultat din transformarea, într-un stat terț, a unei plante modificate genetic pentru care există un brevet valabil pe teritoriul Uniunii Europene.

4 — Principiul epuizării dreptului este consecința firească a interzicerii restricțiilor cantitative și a măsurilor cu efect echivalent, prevăzută de tratate (în prezent articolele 34 TFUE și 35 TFUE). Potrivit acestui principiu, titularul unui brevet care și-a dat consimțământul pentru introducerea pe piață a unui produs în privința căruia dispune de drepturi conferite de brevetul său nu se poate opune ulterior operațiunilor juridice subsecvente (cesiune etc.) care privesc produsul în sine. Astfel, în termenii Curții, „esența dreptului asupra brevetului constă în principal în atribuirea unui drept exclusiv privind *prima punere în circulație* a produsului” (Hotărârea din 14 iulie 1981, Merck, 187/80, Rec., p. 2063, punctul 9; sublinierea noastră). Validitatea jurisprudenței referitoare la principiul epuizării dreptului a fost confirmată de Curte în numeroase rânduri: a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 5 decembrie 1996, Merck și Beecham (cauzele conexate C-267/95 și C-268/95, Rec., p. I-6285). În ceea ce privește distincția dintre punerea în liberă circulație în exteriorul și în interiorul Uniunii, în vederea aplicării principiului epuizării dreptului, a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 15 iunie 1976, EMI Records (51/75, Rec., p. 811, punctele 6-11).

IV — Cu privire la prima întrebare preliminară

A — Observații introductive

17. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă, într-un caz precum cel din cauza principală, articolul 9 din directivă protejează poziția societății Monsanto inclusiv în cazul în care secvența genetică nu își îndeplinește funcția în momentul prezent, însă a îndeplinit această funcție în trecut sau ar putea să o îndeplinească în viitor.

18. De la început, s-ar putea considera că întrebarea este limitată numai la chestiunea timpului verbului utilizat la articolul 9 din directivă, care, astfel cum am arătat, asigură protecția prevăzută de acesta numai dacă informația genetică „își îndeplinește funcția”. În acest caz, răspunsul s-ar putea limita la precizarea că dispoziția normativă utilizează timpul prezent, astfel încât faptul că secvența genetică brevetată și-a îndeplinit funcția în trecut sau ar putea să o îndeplinească în viitor este irelevant⁵. Pentru aplicarea articolului 9, fiecare moment trebuie analizat separat.

Numai exercitarea „prezentă” a funcției determină aplicabilitatea dispoziției citate. În situația în care funcția nu este exercitată, nu poate exista o încălcare a articolului 9: desigur, în momentul în care secvența și-ar îndeplini din nou funcția, i-ar fi din nou aplicabilă protecția prevăzută la articolul 9.

19. Răspunsurile propuse la prima întrebare preliminară de toți cei care au prezentat observații, cu excepția societății Monsanto, sunt, de asemenea, în acest sens. Totodată, propunem să se răspundă instanței de trimitere în acest sens, în cazul în care Curtea ar înțelege să abordeze întrebarea în termenii restrictivi pe care i-am menționat.

20. Considerăm totuși că interpretarea întrebării în mod restrictiv ar fi o greșeală și că, pentru a da un răspuns corect instanței de trimitere, este necesară interpretarea articolului 9 în contextul directivei în ansamblu și al protecției conferite de aceasta brevetelor pentru invenții biotehnologice. De altfel, nu trebuie să se omită că atât în propriile observații scrise, cât și în ședință, Monsanto a insistat asupra faptului că, în opinia sa, protecția prin brevet pe care are dreptul să o invoce nu rezultă din articolul 9 din directivă, ci din protecția „clasică” ce trebuie conferită secvenței genetice ca atare, în aplicarea dreptului tradițional privind brevetele de invenție și a directivei. Cu alte cuvinte, în opinia Monsanto, secvența de ADN, respectiv substanța chimică, este cea care face obiectul revendicării sale în fața autorităților jurisdicționale din Țările de Jos. Monsanto susține că nu formulează nicio pretenție referitoare la faină: în cazul în care ADN-ul brevetat nu ar mai fi conținut în faină, Monsanto afirmă că nu

5 — Astfel, timpul prezent apare în toate versiunile lingvistice ale directivei.

ar avea niciun motiv de a exercita o acțiune împotriva societăților importatoare.

iar nu ADN-ul în sine care este încorporat în aceasta. Totuși, nu considerăm că această soluție este satisfăcătoare: astfel, din punct de vedere fizic, este incontestabil că ADN-ul care face obiectul brevetului poate fi evidențiat în interiorul făinii și că, în fapt, și acesta a făcut obiectul importului pe teritoriul Uniunii.

B — Cu privire la protecția brevetului întemeiată pe finalitate

21. Adevărata problemă care trebuie soluționată pentru a răspunde complet la întrebările instanței de trimitere este, prin urmare, cea referitoare la existența sau la inexistența, într-un caz precum cel în cauză, a unei protecții clasice prin brevet pentru informația genetică în sine. Așadar, trebuie să se determine dacă informația genetică este protejată ca element chimic, inclusiv în cazul în care aceasta se găsește ca un fel de „reziduu” în interiorul unui produs care este rezultatul transformării produsului biologic (în prezenta cauză, plantele de soia) în care secvența își îndeplinea funcția.

23. Cu excepția societății Monsanto și a guvernului italian, celelalte părți care au prezentat observații nu au luat poziție cu privire la această problemă specifică, nici chiar după ce li s-a solicitat în ședință în mod expres să o facă. Atenția acestora s-a concentrat exclusiv asupra făinii.

24. Astfel cum am arătat, în opinia societății Monsanto, independent de o posibilă protecție a făinii (pe care această societate nu o revendică), protecția garantată de brevet acoperă secvența de ADN în sine. Această protecție nu ar rezulta din articolul 9 din directivă, ci din dispozițiile generale ale acesteia, care lasă intact dreptul comun privind brevetele de invenție. Articolul 9 ar avea exclusiv funcția de a extinde această protecție de bază în anumite circumstanțe. Cu toate acestea, independent de aplicabilitatea sau de inaplicabilitatea articolului 9, protecția de bază ar continua să își producă efectele în favoarea secvenței de ADN ca atare.

22. Am putea fi tentați să considerăm această problemă irelevantă, reținând că în prezenta cauză obiectul litigiului este numai făina,

25. În schimb, în opinia guvernului italian, în momentul în care secvența de ADN se găsește în alt material, protecția clasică prin

brevet ar înceta și ar fi aplicabilă, atunci când sunt îndeplinite condițiile, protecția produselor „încorporante” conferită de articolul 9.

îndeplinește nicio funcție în făina de soia din moment ce ea este doar un reziduu, în prezenta cauză nu poate fi invocată protecția suplimentară garantată de articolul 9.

26. Deși teza guvernului italian este interesantă, considerăm că nu o putem împărtăși. Astfel, trebuie să se observe că directiva în general *completează* dreptul preexistent în materia brevetelor. A se vedea, de exemplu, considerentul (8). Este adevărat că însăși directiva prevede la articolul 1 posibilitatea de a modifica dispozițiile de drept național în materia brevetelor pentru a fi compatibile cu dispozițiile specifice ale legislației comunitare în materie. Cu toate acestea, interpretarea propusă de guvernul italian nu este coroborată de niciun text. Nu trebuie să se piardă din vedere că, în temeiul dreptului comun privind brevetele de invenție, faptul că o invenție este încorporată în alt produs, în general, nu determină încetarea protecției conferite acesteia.

27. În schimb, considerăm că în mod indiscutabil articolul 9 din directivă constituie o normă de *extindere a protecției conferite de un brevet*. Astfel, acest articol pornește de la premisa că ADN-ul brevetat este protejat ca atare și, în anumite circumstanțe, extinde protecția conferită acestuia și la „materialul” în care se găsește secvența genetică, cu condiția ca aceasta să își îndeplinească funcția. Întrucât este cert că secvența genetică brevetată nu

28. Rămâne să se verifice însă dacă, astfel cum susține Monsanto, secvența genetică este protejată ca atare, în sensul dispozițiilor generale din materia brevetelor. Problema specifică ce trebuie rezolvată este să se stabilească în ce condiții secvența brevetată de ADN este protejată ca produs distinct.

29. Reținem că, având în vedere modul de redactare și obiectivul directivei, o secvență genetică trebuie considerată protejată, inclusiv ca produs distinct, numai atunci când aceasta îndeplinește funcția pentru care a fost brevetată. Cu alte cuvinte, considerăm că directiva recunoaște și, în fapt, implică o interpretare potrivit căreia, pe teritoriul Uniunii, protecția conferită secvențelor genetice este o protecție „întemeiată pe finalitate” („purpose-bound”). Deși directiva nu menționează în mod expres că protecția care trebuie conferită secvențelor genetice trebuie să fie de acest tip, numeroase elemente legate de sistemul general al brevetelor în materie biotehnologică sunt în favoarea acestei interpretări.

30. În primul rând, diferite dispoziții din directivă evidențiază, în perspectiva posibilității de a obține un brevet referitor la o secvență genetică, necesitatea de a indica funcția specifică îndeplinită de secvența genetică. A se vedea în acest sens considerentele (22), (23), (24), precum și articolul 5 alineatul (3). Este adevărat că dispozițiile în cauză privesc materia brevetelor, iar nu protecția produsului brevetat. Acestea reprezintă însă indicii de o anumită importanță de natură să demonstreze că, în viziunea legiuitorului Uniunii, o secvență genetică rămâne inoperantă în materia brevetelor în cazul în care nu este indicată funcția îndeplinită de această secvență genetică.

31. Marea importanță recunoscută de directivă funcției îndeplinite de o secvență genetică vizează, în mod obișnuit, să permită operarea unei distincții între „descoperire” și „invenție”. Identificarea unei secvențe genetice fără indicarea unei funcții constituie o simplă descoperire, care nu este brevetabilă ca atare. Dimpotrivă, indicarea unei funcții îndeplinite de secvența respectivă este elementul care o transformă pe aceasta în invenție, care poate beneficia, prin urmare, de protecția conferită de brevet. Interpretarea potrivit căreia o secvență genetică ar beneficia de protecția „clasică” prin brevet, respectiv extinsă la *toate funcțiile posibile ale secvenței în sine*, inclusiv la cele necunoscute la momentul formulării cererii de brevet, ar

însemna să se acorde un brevet pentru funcții încă necunoscute la data cererii. Cu alte cuvinte, solicitarea unui brevet pentru o *singură funcție* a unei secvențe genetice ar fi suficientă pentru obținerea unei protecții pentru *toate celelalte funcții posibile* ale secvenței în sine. În opinia noastră, această interpretare ar conduce în practică la admiterea brevetabilității unei simple descoperiri, contrar principiilor fundamentale din materia brevetelor.

32. Nu trebuie să se piardă din vedere nici faptul că, în principiu, natura intrinsecă a unui brevet este aceea de veritabil schimb. Pe de o parte, inventatorul își face publică invenția, permițând astfel colectivității să beneficieze de aceasta. În schimb, inventatorul beneficiază pentru o perioadă limitată de un drept exclusiv asupra invenției în sine. Considerăm că recunoașterea unei protecții absolute pentru o invenție care constă într-o secvență genetică, conferind, prin urmare, titularului unui brevet pentru aceasta un drept exclusiv care acoperă toate utilizările posibile ale secvenței, inclusiv cele nementionate și necunoscute la momentul formulării cererii de brevet, ar încălca acest principiu fundamental, conferind titularului unui brevet o protecție disproporționată.

33. Trebuie să se sublinieze de asemenea că, potrivit tezei susținute de Monsanto,

articolul 9 din directivă ar fi lipsit de efect util ca dispoziție de extindere a protecției prin brevet. Astfel, în cazul în care secvența ar beneficia de protecție ca atare, inclusiv fără a-și exercita funcția, nu înțelegem motivul pentru care articolul 9 ar trebui să condiționeze extinderea protecției de exercitarea de către secvența genetică a funcției sale. Astfel, independent de acest fapt, protecția ar fi în orice caz asigurată în practică prin simpla prezență a secvenței, cum este cazul în prezenta cauză. Invocarea de către Monsanto a protecției secvenței, iar nu a făinii, nu modifică faptul că în mod concret protecția își produce efectele și în ceea ce privește făina.

34. Considerăm că acceptarea interpretării susținute de Monsanto ar însemna recunoașterea unei protecții prea ample pentru titularul unui brevet biotehologic. Astfel, după cum au precizat mai multe părți, atât în observațiile scrise, cât și în ședință, nu este posibil să se indice momentul și veriga lanțului alimentar și a produselor derivate până la care sunt încă identificabile urme din ADN-ul original al plantei modificate genetic. Este vorba, în mod evident, de secvențe care nu mai îndeplinesc nicio funcție, dar simpla prezență a acestora ar supune un număr nedefinit de produse derivate controlului persoanei care a brevetat secvența genetică a unei plante. Astfel cum a arătat guvernul argentinian într-un raționament numai în parte paradoxal, dacă în stomacul unei vite s-ar descoperi urme din secvența respectivă, din cauza hrănirii animalului cu produse derivate din planta modificată genetic, importarea vitei în discuție ar putea fi considerată de

asemenea o încălcare a dreptului titularului brevetului⁶.

35. Nu există îndoieli asupra faptului că lipsa de protecție în Argentina pentru invenția societății Monsanto este nelegală. Totuși, în același mod și independent de motivele care stau la baza acestei lipse de protecție, considerăm că operațiunea societății Monsanto constă în încercarea de a utiliza o ordine juridică (cea a Uniunii) pentru a remedia probleme dintr-o altă ordine juridică (cea argentiniană). Considerăm însă că acest lucru este inacceptabil. Faptul că Monsanto nu poate obține în Argentina o compensație corespunzătoare pentru brevetul său nu poate fi remediat, conferindu-i-se acestuia o protecție extinsă în Uniunea Europeană.

36. După cum se știe, protecția întemeiată pe finalitate nu constituie o noutate absolută în materie de biotehologie. În special, în cadrul materiei care face obiectul directivei, legiuitorul francez și cel german au optat pentru o protecție de acest tip, inclusiv în ceea ce privește secvențele genetice ale corpului uman⁷. De asemenea, Parlamentul European a adoptat o rezoluție în care preconizează o protecție întemeiată pe finalitate pentru

6 — Același lucru se poate afirma, de exemplu, și în cazul articolelor de îmbrăcăminte confecționate din fibre derivate din plante de bumbac modificate genetic.

7 — A se vedea Raportul Comisiei și al Parlamentului European din 14 iulie 2005, COM(2005) 312 final, „Evoluția și aplicațiile dreptului brevetelor în domeniul biotehologiei și al ingineriei genetice”, punctul 2.1. Totuși, acest document subliniază că directiva conține informații cu privire la acest aspect care nu sunt într-un totuși univoce.

brevetele referitoare la ADN-ul uman⁸. În plus, practica tradițională în materie de brevete referitoare la substanțele chimice este în sensul recunoașterii brevetabilității unei utilizări noi a unei substanțe deja brevetate pentru alte utilizări⁹.

în anumite împrejurări funcția pentru care a fost brevetată.

37. În acest moment, se impune să facem o clarificare. Limitarea protecției prin brevet a secvențelor genetice la funcțiile pentru care brevetul a fost obținut, după modelul protecției întemeiate pe finalitate, nu înseamnă ca această protecție să fie limitată la cazurile în care gena brevetată este „activă”. Astfel, din punct de vedere biologic, există gene care nu sunt active decât în împrejurări speciale: de exemplu, s-a arătat în ședință, o genă care conferă unei plante o rezistență deosebită la secetă nu poate deveni activă decât cu ocazia unei secete. În mod clar, în sensul directivei, faptul că gena „îndeplinește o funcție” potrivit articolului 9 nu înseamnă că este „activă”. În sensul directivei, o informație genetică „își îndeplinește funcția” atunci când i) se găsește în interiorul unei materii vii din care face parte, ii) se transmite prin reproducerea materiei vii și iii) exercită în mod constant sau

38. Pe de altă parte, trebuie să se adauge că, în orice caz, clasificarea schițată la punctul precedent este lipsită de relevanță în prezenta cauză, întrucât este cert că în plantele de soia RR secvența genetică în discuție este activă în permanență.

C — Cu privire la caracterul rezidual al ADN-ului conținut în făină

8 — Rezoluția Parlamentului European din 26 octombrie 2005 privind brevetabilitatea invențiilor biotehnologice (JO C 272 E, p. 440, punctul 5).

9 — Este vorba despre o practică curentă în special în domeniul produselor farmaceutice. Astfel, întrucât metodele de tratament în sine nu sunt brevetabile (a se vedea, de exemplu, articolul 53 din Convenția privind eliberarea brevetelor europene, semnată la Munchen la 5 octombrie 1973, în versiunea revizuită în anul 2000), brevetabilitatea unei substanțe cunoscute deja a fost admisă, *în măsura în care este destinată unei utilizări noi*, pentru protejarea intereselor societăților care își desfășoară activitățile în domeniul cercetării medicale (a se vedea Marea Cameră de Apel a Oficiului European de Brevete, Decizia din 5 decembrie 1984, G 1/83, G 5/83 și G 6/83, Bayer și alții). De altfel, aceeași abordare a fost adoptată în afara sectorului farmaceutic (a se vedea Marea Cameră de Apel a Oficiului European de Brevete, Deciziile din 11 decembrie 1989, G 2/88, Mobil).

39. O soluție alternativă la cea pe care tocmai am expus-o la punctele precedente ar fi să se considere că ADN-ul brevetat din făina de soia este un simplu reziduu, prezent sub formă de urme și care, prin urmare, nu poate beneficia de protecție. În această perspectivă, cererea formulată de Monsanto ar viza în realitate făina, iar nu secvența genetică. Protecția

„clasică” a secvenței ca atare, revendicată de Monsanto, nu ar fi decât un pretext.

40. Cu toate acestea, considerăm că o astfel de soluție nu este utilizabilă. Directiva nu conține nicio dispoziție *de minimis* care să limiteze sau să excludă protecția secvențelor genetice prezente numai în cantități variabile (și/sau deosebit de reduse) într-un produs derivat dintr-un material biologic¹⁰. Cu alte cuvinte, acceptarea unei astfel de soluții interpretative ar însemna introducerea unui element cantitativ de apreciere (în acest caz, care ar fi pragul de referință?) care nu figurează în directivă și care riscă în cele din urmă să îi accentueze caracterul incert. Limitarea protecției secvențelor genetice la finalitatea pentru care au fost brevetate este, în opinia noastră, o soluție preferabilă din toate punctele de vedere.

D — Concluzie cu privire la prima întrebare

41. Prin urmare, finalizând analiza primei întrebări preliminare, propunem Curții să

răspundă în sensul că, în cadrul directivei, protecția conferită unui brevet referitor la o secvență genetică se limitează la situațiile în care informația genetică își îndeplinește în prezent funcțiile descrise în brevet. Acest lucru este valabil atât pentru protecția secvenței ca atare, cât și pentru protecția materialelor în care este conținută.

V — Cu privire la a doua întrebare preliminară

42. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă directiva se opune unei legislații naționale în domeniul brevetelor care conferă invențiilor biotehnologice o protecție mai amplă decât cea prevăzută în directiva însăși.

43. Cu alte cuvinte, trebuie să se stabilească dacă directiva conține o reglementare exhaustivă sau minimală a brevetelor în domeniul biotehnologiei. Astfel, în primul caz, o legislație națională care conferă o protecție mai amplă decât cea prevăzută de directivă ar fi nelegală, în timp ce, în al doilea caz, ar putea fi acceptabilă.

10 — A se vedea în același sens Decizia din 10 octombrie 2007 pronunțată de High Court din Regatul Unit, care, într-o cauză identică celei pendinte în prezent în fața instanței de trimitere, nu a dat posibilitatea societății Monsanto să blocheze importul de făină de soia din Argentina: *Monsanto v Cargill* [2007] EWHC 2257 (Pat) [punctul 89]. În cauză, cererea formulată de Monsanto a fost respinsă în temeiul unor considerații privind extinderea revendicărilor brevetului.

44. Desigur, această întrebare pornește de la premisa că reglementarea națională conferă efectiv titularului brevetului o protecție mai amplă decât cea definită în directivă. Revine instanței naționale sarcina de a se pronunța cu privire la acest aspect. În consecință, deși în acest caz legislația din Țările de Jos pare a fi aproape identică cu directiva, inclusiv în ceea ce privește formulele lingvistice adoptate, astfel încât protecția ridicată prezumată pare a fi dificil identificabilă, vom admite această premisă.

45. Și în ceea ce privește a doua întrebare, Monsanto este izolată față de toate celelalte părți care au prezentat observații. Astfel, în timp ce Monsanto susține că directiva nu poate în niciun caz să limiteze libertatea legiuitorilor naționali cu privire la aspectul specific care ne interesează în cauză, toate celelalte părți tind să recunoască directivei caracterul de reglementare exhaustivă.

46. O primă observație pe care o considerăm necesară privește faptul că, în mod absolut evident, reglementarea referitoare la brevete în domeniul biotehnologiei conținută în directivă nu este completă. Numeroase aspecte din această materie sunt lăsate în competența legiuitorului național. De altfel, considerentul (8) al directivei, care confirmă rolul (și, astfel, rolul esențial) al sistemelor de drept național, este clar cu privire la acest aspect.

47. Totuși, faptul că această reglementare nu este completă nu înseamnă că nu este exhaustivă. Astfel, este foarte posibil ca o anumită legislație a Uniunii să nu abordeze toate aspectele unui sector determinat, reglementând însă în mod exhaustiv domeniile pe care le vizează. În acest caz, libertatea legiuitorilor naționali ar fi limitată numai la domeniile în care legiuitorul Uniunii nu a intervenit¹¹.

48. În opinia noastră, situația brevetelor eliberate în domeniul biotehnologiei corespunde în fapt cadrului schițat la punctul precedent. Reglementarea conținută în directivă nu este completă, dar trebuie considerată exhaustivă în domeniile pe care le vizează: rezultă că în aceste domenii o anumită legislație națională nu poate prevedea un nivel de protecție a brevetelor mai amplu decât cel prevăzut de directivă.

49. Motivele care susțin această interpretare sunt multiple.

50. În primul rând, obiectivul fundamental al directivei este favorizarea pieței și a concurenței, respectând și protejând însă

¹¹ — A se vedea Hotărârea din 25 aprilie 2002, Comisia/Franța (C-52/00, Rec., p. I-3827, punctul 19).

investițiile realizate de titularii brevetelor. Aceasta rezultă atât din temeiul juridic al directivei (pentru perioada respectivă, articolul 100A din tratat, care corespunde în prezent articolului 114 *din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*), cât și din interpretarea directivei înseși [a se vedea, de exemplu, considerentul (5)]. În opinia noastră, este de la sine înțeles că recunoașterea unor drepturi deosebit de vaste pentru titularii brevetelor ar fi eventual contrară acestui obiectiv, având în vedere că, prin definiție, un brevet constituie o limitare a libertății economice¹².

51. De altfel, interpretarea anumitor considerente ale directivei [ne referim în special la considerentele (3), (5), (6) și (7)] demonstrează în mod clar că preocuparea principală a legiuitorului nu a fost atât să sporească protecția invențiilor biotehnologice, cât să evite ca diferențele legislative existente în materie să aibă o incidență negativă asupra schimburilor în cadrul Uniunii. Prin urmare, este evident că interpretarea directivei în sensul de normă de armonizare minimă, ceea ce ar presupune un risc de disparități legislative importante între statele membre, ar fi contrară acestui obiectiv fundamental. Existența unor niveluri diferite de protecție, în cadrul Uniunii, pentru aceleași brevete ar constitui în cele din urmă un inconvenient și o sursă de incertitudine pentru înșiși titularii brevetelor.

12 — A se vedea, în ceea ce privește un caz similar, Hotărârea din 15 septembrie 2005, Cindu Chemicals și alții (cauzele conexe C-281/03 și C-282/03, Rec., p. I-8069, punctele 39-44).

52. Trebuie să se sublinieze de asemenea că directiva nu conține nicio mențiune expresă care să permită să se deducă libertatea statelor membre de a conferi o protecție mai amplă decât cea prevăzută în directivă. În normele de armonizare minimă se inserează adeseori o clauză de acest tip, astfel cum a amintit în mod întemeiat în special guvernul Regatului Unit în observațiile sale scrise¹³.

53. De altfel, directivele care impun o armonizare minimă au în mod obișnuit drept scop să asigure o protecție inexistentă anterior. În prezenta cauză, dimpotrivă, problema pe care legiuitorul a încercat să o soluționeze sau cel puțin să o atenueze consta în disparitățile care existau în acest domeniu dintre ordinile juridice naționale¹⁴.

54. În plus, în concluzie, am dori să subliniem un aspect important. În general, în

13 — A se vedea, de exemplu, articolul 8 din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (JO L 372, p. 31, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 188) și articolul 5 din Directiva 98/59/CE a Consiliului din 20 iulie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective (JO L 225, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 95). A se vedea de asemenea Hotărârea Comisia/Franța, citată anterior (nota de subsol 11), punctul 18.

14 — A se vedea Hotărârea din 9 octombrie 2001, Țările de Jos/Parlamentul și Consiliul (C-377/98, Rec., p. I-7079, punctul 16). A se vedea de asemenea punctul 25 din această hotărâre, în care Curtea subliniază că directiva a introdus unele „precizări” și a prevăzut anumite „derogări” de la ordinile juridice naționale: acest fapt este de asemenea cu greu compatibil cu ideea unei directive de armonizare minimă, care se limitează în general la stabilirea unui prag minim de protecție, lăsând în rest libertatea de a legifera statelor membre.

materia brevetelor, însăși ideea unei armonizări minime nu este foarte realizabilă. Astfel, dispozițiile de armonizare minimă sunt adoptate în general în contexte în care anumite persoane se află în mod clar într-o situație de slăbiciune sau de inferioritate în raport cu altele. Pentru a analiza exemple clasice, ne putem referi la cazurile deja menționate ale consumatorilor care încheie contracte la distanță sau ale lucrătorilor care sunt victime ale unei concedieri colective¹⁵. În aceste situații, se vede clar direcția în care ar putea merge o eventuală protecție mai amplă: nu ar putea decât să favorizeze persoanele aflate în situație de slăbiciune.

55. Dimpotrivă, în cazul brevetelor, nu există această univocitate. Natura de „schimb” a brevetului ca drept exclusiv conferit în schimbul divulgării informațiilor și a tehnicii de către inventator exclude posibilitatea unei persoane „mai slabe” sau „mai demne de protecție”. Prin definiție, brevetul este un instrument juridic care vizează să obțină un echilibru între două interese opuse, cel al divulgării și al progresului cunoștințelor, pe de o parte, și cel al promovării investițiilor și a creativității, pe de altă parte. În consecință, nu putem afirma cu certitudine, în cazul în care am considera că directiva conferă o protecție minimă, nici dacă reglementarea națională „mai protecționistă” ar trebui să protejeze titularii brevetelor sau libera circulație a ideilor (și a mărfurilor).

15 — A se vedea nota de subsol 13.

56. Având în vedere ansamblul considerațiilor expuse, propunem Curții să răspundă la a doua întrebare preliminară în sensul că directiva constituie, în domeniile pe care le vizează, o reglementare exhaustivă a protecției conferite unei invenții biotehnologice pe teritoriul Uniunii. Prin urmare, aceasta se opune unei legislații naționale care ar conferi invențiilor biotehnologice o protecție mai amplă decât cea prevăzută de directivă.

VI — Cu privire la a treia întrebare preliminară

57. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească tratamentul rezervat, după intrarea în vigoare a directivei, unui brevet acordat anterior și care beneficiază de o protecție mai amplă decât cea prevăzută de directivă.

58. Și în acest caz, numai Monsanto apreciază că data de eliberare a brevetului poate fi relevantă pentru a defini întinderea protecției pe care o conferă. Cu toate acestea, ea susține această teză în cadrul unei argumentări prezentate în subsidiar în cazul în care Curtea nu ar reține poziția pe care a susținut-o cu privire la întrebările precedente.

59. În opinia noastră, răspunsul la această întrebare presupune două premise.

beneficia în mod legal de protecția conferită de directivă.

60. În primul rând, la fel ca la a doua întrebare, trebuie să se pornească de la premisa – deși nu este clar dovedită – potrivit căreia brevetul acordat avea în mod efectiv, la momentul eliberării sale, o întindere a protecției mai amplă decât cea care rezultă din interpretarea directivei.

61. În al doilea rând, deși întrebarea este formulată mai curând în termeni generali, trebuie totuși interpretată în contextul procedurii naționale specifice care este pendinte în fața instanței de trimitere. Cu alte cuvinte, trebuie interpretată în sensul că se referă la un caz care prezintă caracteristicile bine definite ale litigiului dintre societatea Monsanto, titulara brevetului european pentru secvența genetică referitoare la soia RR, pe de o parte, și societăți care importă în Țările de Jos făină de soia provenită din Argentina, pe de altă parte.

62. Din cea de a doua premisă pe care am indicat-o rezultă un element de mare importanță. Ceea ce revendică Monsanto nu este numai o protecție corespunzătoare revendicărilor conținute de cererea de brevet pentru secvența genetică proprie plantei de soia RR. Astfel, revendicările fac referire la secvența genetică prin care planta de soia devine rezistentă la glifosat. Or, nu este nicio îndoială că, în măsura în care secvența genetică asigură o astfel de rezistență (îndeplinindu-și, prin urmare, funcția), trebuie să poată

63. Cu toate acestea, în cauză, Monsanto revendică o protecție și pentru secvența care nu își îndeplinește funcția și care, dimpotrivă, este încorporată ca reziduu într-o materie inanimată (făina). În consecință, în cazul în care Curtea ar constata că data de eliberare a brevetului este lipsită de relevanță pentru a defini protecția care urmează a fi conferită acestuia din urmă pe baza directivei, aceasta nu ar determina în niciun caz o reducere a *protecției obiectului revendicărilor* (secvența care produce un anumit efect). Numai întinderea protecției „suplimentare” conferite de brevet ar trebui modificată.

64. În opinia noastră, în cauză, trebuie să se considere că data acordării brevetului este lipsită de relevanță. Nici în acest caz, de altfel ca și în cazul întrebărilor preliminare precedente, nu este posibilă identificarea în directivă a unui răspuns explicit și univoc. Totuși, există diverse elemente care pledează în acest sens.

65. În primul rând, directiva nu conține norme tranzitorii. Dacă legiuitorul ar fi urmărit să protejeze situația unor eventuale brevete

preexistente, ar fi introdus probabil dispoziții specifice în textul legal.

66. În al doilea rând, trebuie amintită jurisprudența constantă a Curții, potrivit căreia obligația de a interpreta dreptul național conform dreptului Uniunii privește și dispozițiile naționale anterioare dispozițiilor relevante ale Uniunii¹⁶. De altfel, nu suntem într-un domeniu în care eventuala interpretare conformă a normelor anterioare ar putea avea consecințe în materia răspunderii penale: astfel, în acest caz, ar fi vorba despre o operațiune hermeneutică probabil inacceptabilă¹⁷.

67. În al treilea rând, trebuie să se aibă în vedere că, astfel cum s-a văzut mai sus, directiva a fost elaborată în principal în scopul de a favoriza piața și concurența pe teritoriul Uniunii. În acest context, este problematică o interpretare a directivei care ar admite o interpretare a brevetelor care variază în funcție de data de eliberare a acestora. Astfel, o asemenea interpretare a directivei ar conduce la crearea de probleme semnificative în ceea ce privește libera circulație a mărfurilor și realizarea unei piețe unice și eficiente în acest sector. În special, securitatea juridică

ar fi puternic redusă în cazul în care întinderea exactă a protecției conferite unui brevet ar trebui definită nu de revendicările pentru care a fost acordat, ci de data la care a fost eliberat. Fără să mai adăugăm că, având în vedere că aceste eventuale interpretări „extensive” reprezintă cel mult o particularitate numai a anumitor ordini juridice din statele membre, recunoașterea legalității acestora în temeiul directivei ar însemna să continue să existe pentru încă mulți ani, mai precis până la expirarea brevetelor valabile la momentul intrării în vigoare a directivei, diferențe semnificative între nivelurile de protecție din diferitele state membre.

68. În consecință, propunem Curții să răspundă la a treia întrebare în sensul că acordarea unui brevet înainte de intrarea în vigoare a directivei nu are nicio relevanță pentru răspunsul care urmează să fie dat la întrebările preliminare precedente.

VII — Cu privire la a patra întrebare preliminară

69. Prin intermediul celei de a patra întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții să precizeze dacă Acordul TRIPS și în

16 — A se vedea Hotărârea din 13 noiembrie 1990, Marleasing (C-106/89, Rec., p. I-4135, punctul 8), Hotărârea din 4 iulie 2006, Adeneler și alții (C-212/04, Rec., p. I-6057, punctul 108), și Hotărârea din 24 iunie 2008, Commune de Mesquer (C-188/07, Rep., p. I-4501, punctul 84).

17 — A se vedea Hotărârea din 16 iunie 2005, Pupino (C-105/03, Rec., p. I-5285, punctul 45).

special articolele 27 și 30 pot avea o relevanță pentru răspunsul care urmează să fie dat la cele trei întrebări precedente.

70. Precizăm de la început că împărtășim punctul de vedere exprimat de toate părțile cu privire la acest aspect, cu excepția societății Monsanto, potrivit căruia Acordul TRIPS nu poate modifica răspunsul care trebuie dat la primele trei întrebări. În special, în opinia noastră, interpretarea directivei pe care o propunem nu este cu nimic contrară conținutului dispozițiilor menționate anterior din Acordul TRIPS.

71. Indiferent de situație, trebuie amintit cu titlu introductiv că articolul 1 din directivă declară în mod expres că aceasta nu aduce atingere obligațiilor statelor membre rezultate din Acordul TRIPS. În consecință, legiuitorul a considerat că directiva nu prezintă elemente de incompatibilitate cu tratatul internațional în discuție: în orice caz, clauza de salvagardare expresă conținută de articolul 1 elimină posibilitatea ca unui stat membru să i se reproșeze o încălcare a directivei atunci când comportamentul acestuia are ca obiect respectarea obligațiilor asumate în cadrul Acordului TRIPS.

72. Este clar că într-un astfel de context instrumentul hermeneutic cel mai eficient pentru evitarea eventualelor conflicte dintre directivă și Acordul TRIPS constă în a da celei

dintâi, în măsura posibilului, o interpretare conformă cu dispozițiile celui din urmă. De altfel și în mod general, trebuie amintit că jurisprudența Curții înlătură, pe de o parte, posibilitatea de a aprecia legalitatea unei norme a Uniunii în lumina Acordurilor OMC¹⁸, însă, pe de altă parte, afirmă necesitatea de a evita eventualele conflicte tocmai prin intermediul principiului interpretării conforme¹⁹.

73. Prin urmare, trebuie să reflectăm dacă interpretarea directivei pe care am propus-o la punctele precedente ar putea fi incompatibilă cu dispozițiile Acordului TRIPS: în opinia noastră, nu există nicio incompatibilitate între aceste două texte.

74. În cadrul normelor Acordului TRIPS, nimic nu se opune unei protecții întemeiate pe finalitate pentru brevetele referitoare la secvențe genetice.

75. În mod special, articolul 27 din Acordul TRIPS reglementează în mod exclusiv brevetabilitatea. Prezenta cauză nu ridică o problemă de brevetabilitate, întrucât este cert că

18 — Curtea a afirmat că, pentru examinarea legalității unui act al Uniunii în raport cu un acord OMC, este necesar ca Uniunea să fi „înțeles să pună în executare o obligație specifică ce urmează să fie asumată în cadrul OMC sau [ca] actul [Uniunii] să facă referire în mod expres la dispoziții ale Acordurilor OMC” (Hotărârea din 30 septembrie 2003, Biret & Cie/Consiliul, C-94/02 P, Rec., p. I-10565, punctele 55 și 56 și jurisprudența citată).

19 — A se vedea Hotărârea din 14 decembrie 2000, Dior și alții (cauzele conexe C-300/98 și C-392/98, Rec., p. I-11307, punctul 47), și Hotărârea din 11 septembrie 2007, Merck Genéricos Produtos Farmacéuticos (C-431/05, Rep., p. I-7001, punctul 35).

Monsanto are dreptul, pe care l-a și exercitat în mod efectiv, să breveteze secvența genetică ce conferă plantei de soia rezistență la glifosat. Aspectul cu privire la care există divergențe între părți privește în schimb exclusiv întinderea protecției care trebuie conferită invenției.

76. Nu se pun nici probleme de compatibilitate cu articolul 30 din Acordul TRIPS, care privește eventuale excepții de la drepturile conferite titularului unui brevet. Astfel, în primul rând, recunoașterea unei protecții întemeiate pe finalitate nu înseamnă prevederea unor *excepții* de la domeniul de protecție a unui brevet: în schimb, în contextul unei astfel de protecții, întinderea dreptului însuși, care nu cuprinde alte utilizări decât cele vizate în cererea de brevet, trebuie definită în mod restrictiv. Nimic din Acordul TRIPS nu impune conferirea unei protecții „absolute” secvențelor genetice, respectiv o protecție pentru toate utilizările posibile, inclusiv utilizările neprevăzute și viitoare.

77. De altfel, inclusiv în cazul în care, prin absurd, s-ar considera că o protecție întemeiată pe finalitate a brevetelor pentru secvențe

genetice constituie o limitare a protecției conferite unui brevet în sensul articolului 30 din Acordul TRIPS, apreciem că o astfel de limitare ar putea fi, în orice caz, perfect admisibilă. Astfel, articolul 30 impune ca excepțiile să fie „limitate” și să nu împiedice o „exploatare normală” a invenției. Or, limitarea protecției unei secvențe genetice la utilizările pentru care aceasta din urmă a fost brevetată, în mod cert, nu împiedică exploatarea normală a invenției, care este cea descrisă în cererea de brevet. Astfel, prin definiție, trebuie excluse de la protecție numai eventualele utilizări viitoare și imprevizibile (care, la rândul lor, ar putea fi totuși brevetate de titularul primului brevet, în cazul în care acesta le-a descoperit) sau, precum în prezenta cauză, activitățile legate de transformarea produsului original, în cadrul cărora secvența genetică nu mai îndeplinește nicio funcție.

78. În consecință, propunem Curții să răspundă la a patra întrebare preliminară în sensul că dispozițiile Acordului TRIPS nu sunt contrare directivei, astfel cum este aceasta interpretată în răspunsurile la întrebările preliminare precedente.

VIII — Concluzie

79. Având în vedere ansamblul considerațiilor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Rechtbank 's Gravenhage după cum urmează:

„În sistemul Directivei 98/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice, protecția garantată unui brevet referitor la o secvență genetică este limitată la situațiile în care informația genetică își îndeplinește în prezent funcțiile descrise în brevet. Acest lucru este valabil atât pentru protecția secvenței ca atare, cât și a materialului în care este conținută aceasta.

În domeniile pe care le reglementează, directiva constituie o reglementare exhaustivă a protecției conferite unei invenții biotehnologice pe teritoriul Uniunii. Prin urmare, directiva se opune unei legislații naționale care ar conferi invențiilor biotehnologice o protecție mai amplă decât cea prevăzută de directivă.

Faptul că un brevet a fost acordat înainte de intrarea în vigoare a directivei nu are relevanță pentru răspunsul care urmează să fie dat la întrebările preliminare precedente.

Dispozițiile Acordului TRIPS nu sunt contrare directivei, astfel cum este interpretată în răspunsurile la întrebările preliminare precedente.”